

школі в 1873-1997 рр. // Вісн. ДУ "Львівська політехніка". – 1998. – № 358. – С.252-256. 4
Baberski I. Wydział Architektoniczny Politechniki Lwowska 1844-1945. – S.138-230.

УДК 725.82.01.(477)

Ямаш Ю.В.

Національний музей у Львові

АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИХ АРХІТЕКТУРНИХ АНАЛОГІВ ТЕАТРУ С.СКАРБЕКА У ЛЬВОВІ

© Ямаш Ю.В.. 2000

Розглянуто практичне вивчення театральної архітектури Франції, Голландії і Бельгії проектувальником і будівничим театру С.Скарбека у Львові Й.Зальцманом. Архітектурні концепції, покладені в основу розглянутих видовищних споруд, були використані при проектуванні львівського театру.

Замовляючи проект театру, граф С.Скарбек мав, безперечно, свою думку стосовно зовнішнього вигляду театру. Палкий прихильник театрального мистецтва, С.Скарбек мав можливість неодноразово відвідувати вистави в найкращих театрах Австрії і Німеччини. Перед початком будівництва він у товаристві з графом Стадницьким та графом Баковським здійснив подорож для ознайомлення з архітектурою європейських театрів. Ця мандрівка не була випадковою. Орієнтація графа для свого проекту мала бути тільки на найкращі взірці. У цьому переконує той факт, що С.Скарбек вирушив в таку ознайомчу поїздку і виконавця проекту архітектора Й.Зальцмана і декоратора-сценографа Л.Польмана за маршрутом Голландія – Бельгія – Франція. До цього переліку країн С.Скарбеку логічно було би додати Італію та Німеччину. Але, можливо, граф вважав це само собою зрозумілим, оскільки більшість італійських державних утворень знаходилося під владою Габсбургського дому та її членів, а Німеччина разом з Австрією утворювала Німецький союз за умовами Віденського конгресу європейських держав, що відбувся 1815 року, і вважати ті країни закордонними не було потреби. До вибраних країн можна було потрапити сухоходом з Австрії через Німеччину. Під час подорожі мало йти будівництво Королівського Надвірного театру в Дрездені, проектна частина якого була закінчена 1835 року архітектором Г.Земпером, а сам театр зведений на рік раніше скарбеківського палацу 1841 року. Новаторські ідеї німецьких архітекторів у галузі театрального будівництва не мали відбитку на галицькому ґрунті, як, до речі, не були в той час реалізовані ні самим Г.Земпером, ні раніше Ф.Шинкелем в будові Берлінського театру 1821 р. Запозичення могли бути в іншому. М.Літинський наводить джерела, зокрема книгу .Хартманна "Die Bankyst", в якій вказується подібність театру Скарбека до ратуші в Карлсрухе /сучасний край Баден-Віртенсберг в Німеччині.

Голландія, колись могутня світова держава, ще у XVIII сторіччі зазнала сильного занепаду. Це не могло не відбитись на розвитку національного театру. Зацікавлення у львів'ян могли викликати старий Оперний театр, побудований ще 1680 року, і новий Амстердамський театр, зведений на початку XVIII ст. архітектором Яном Ван Калініном і

відбудований 1774 року. В Амстердамі в цей час працювали театри “Салон де Варьете“, “Салон ван Баас ен Юделе“, “Водевіль Франсе“, “Театр Франсе“, “Фраскаті“, “Тіволі“. Більшість з них не мала постійних театральних труп і, судячи з назви, за профілем це були невеличкі камерні театри. Й.Зальцман і Л.Польман могли їх відвідати, але для архітектурного рішення львівського театру їх візит не міг мати великого впливу.

Бельгія, що входила у XVIII ст. до складу Австрійської монархії, пізніше Франції, у 30-х роках здобула незалежність. Вона мала давні театральні традиції, але Й.Зальцман і Л.Польман не встигли побачити цілу низку театрів, що з’явилися у Брюсселі лише в середині 40-х років, тобто майже через десятиліття по їх подорожі. В той час вони могли відвідати театр “Де ла Монне“ та театр “Дю парк“, побудований 1782 року для потреб циркового мистецтва та пантоміми. Ознайомитись з останнім для Й.Зальцмана не було зайвим, бо за однією з пропозицій С.Скарбека передбачалося призначення його фундації для потреб пантоміми.

Франція, яку відвідали практиканти, поряд з Італією залишалась провідним світовим центром театрального мистецтва. Це стосувалось і архітектурного аспекту. Зведені у XVIII ст. театри в Бордо та в Пале-Ройяль в Парижі (арх. В.Луї), театр в Ліоні (арх. Суфло), театр Одеон (арх. Нейр і де Вейн), театр в Безансоні (арх. Леду), Версальський театр (арх. Габріель) та інші сприяли затвердженню та поширенню театру французького типу. Однак, серед відмінностей французького театру були максимально відкриті ложі, що сприяло доброму оглядові всієї зали і що було важливим для шляхетної публіки, яка прагнула не тільки бачити видовище, але й мала можливість показати себе і також відчутти єдність вражень всієї зали від побаченого. Саме такі відкриті ложі були запроєктовані для театру С.Скарбека, який преса вже після відкриття називала на французький манер “Palais Royal“. Яскравий взірець французького класицизму театр Одеон, відновлений 1807 року архітектором Шальгреном, з архітектурою якого обов’язково мав познайомитись Й.Зальцман, має надзвичайно подібну композицію побудови фасаду з палацом С.Скарбека. У вирішенні зовнішнього вигляду львівського театру використані ті ж самі архітектурні прийоми, а саме: стіни оздоблені рустованням, пройоми цокольного поверху мають лучковидну форму, центральний ризаліт запроєктований у вигляді портика. Але в Одеоні він має вісім колон за схемою давньогрецького октостильного периптеру. В одному з варіантів проекту львівського театру була використана ця схема. Але реалізована була схема гексастильного периптеру з шістьма йонічними колонами, так само як в театрі в Безансоні. Й.Зальцман повинен був цікавитись правилами побудови театрального простору – найбільш складних частин театру – глядацької зали і сцени, яким французькі архітектори приділяли багато уваги. Стосовно Л.Польмана, то він не випадково супроводжував будівничого в цій поїздки. Як майбутній головний декоратор, він повинен був внести свої корективи в проектне завдання, щоб наблизити пристосування сцени для сценографії і останніх вимог в цьому питанні. Тут він мав, передусім, керуватись смаками Відня, які схилилися перед італійським мистецтвом. В австрійській столиці отримав своє завершення тип розкішного декорування музичної вистави, барокового за стилем, поступово зміненого на класичний у першій половині XIX ст., і який був зразком для більшості європейських надвірних театрів. Центром австрійського драматичного мистецтва був Бургтеатр. Для потреб музичних вистав ще 1778 року у Відні було побудовано “Національний Зінгшпиль“. Обидва центри без сумніву неодноразово мали відвідати і сам граф, і виконавці його задуму. Для орієнтації художньо-образного вирішення і вибору архітектурних прийомів в класичному і, в рамках

політичної ситуації, ще й урядовому стилі, у Львові існували свої добрі взірці. Й.Зальцман сам керував будівництвом Оссолінеума (бібліотека ім. Стефаника НАН України, вул. Стефаника, 2) у 1830-1840 рр. Пізніше він доклав рук до перебудови вежі міської ратуші, зведеної у 1827-35 рр. архітекторами Ф.Третнером, Ю.Марклем, А.Вондрашкою під керівництвом Ю.Глаговського і архітектуру якої порівнюють з архітектурою театру С.Скарбека.

1. Бархин Г.Б. *Архитектура театра.* – М., 1947. 2. Герман М.Г. *Антверпен, Гент, Брюгге. Города старой Фландрии.* – Л., 1974. 3. Крашенникова Н.Л. *Роттердам. Работы голландских архитекторов в строительстве, восстановлении и реконструкции города.* – М., 1969. 4. Массен Б. *Європа доби мандрів // Кур'єр ЮНЕСКО.* – Вересень 1991. – С. 12-17. 5. *Театральная энциклопедия.* – 1961. Т.1. 6. Ямаш Ю.В. *Театр починався з мандрівки // Просвіта.* Червень 1996. – С.5.